

**Мовна ситуація і мовна політика в Україні:
дорожня карта практичного заняття освітнього компонента
«Українська мова за професійним спрямуванням»**

Поняття *дорожня карта* віднедавна увійшло в наш лексикон, особливо в контексті планування та реалізації різних проєктів. Це детальний план дій, який визначає послідовність кроків, необхідних для досягнення сформульованої мети. У сфері освіти дорожня карта – це своєрідний путівник для науково-педагогічного працівника та здобувача освіти, який допомагає ефективно організувати навчання. **Мета** статті – поділитися досвідом розробки та проведення практичного заняття з актуальної теми, а також стимулювати науково-методичні дискусії щодо ефективних способів викладання української мови за професійним спрямуванням. **Методи:** педагогічного експерименту, спостереження та фіксації, аналізу отриманих даних, узагальнення.

Результати. У статті під поняттям дорожня карта практичного заняття розуміємо методичний інструмент, спрямований на забезпечення системності, логічної послідовності та інтерактивності навчального процесу. Вона охоплює опис усіх компонентів заняття: від формулювання мети й визначення очікуваних результатів до інструкцій щодо виконання завдань. Матеріалом для створення дорожньої карти слугувала тема «Мовна ситуація і мовна політика в Україні», що є однією з перших у переліку тем практичних занять освітнього компонента «Українська мова за професійним спрямуванням», й дозволяє розкрити ключові аспекти функціонування української мови в суспільстві, формувати національно-мовну свідомість студентів та їхню здатність критично оцінювати мовні явища. Запропонована дорожня карта слугує інструментом створення сучасного освітнього середовища, що забезпечує активну участь студентів у процесі навчання. Особлива увага приділена розвитку критичного мислення, формуванню мовної стійкості, національно-мовної свідомості та усвідомленню ролі української мови як державної у професійній і повсякденній діяльності. **Висновки.** Розробка сприяє вихованню відповідальної позиції щодо мовних процесів, що є важливим для збереження національної ідентичності та гармонійного розвитку суспільства.

Ключові слова: національно-мовна особистість, мовна толерантність, мовне законодавство, мовний кордон, державотвірна функція мови, націєтвірна функція мови.

Вступ

У сучасних умовах інтеграції України до європейського простору освіти особливого значення набуває формування високого рівня мовної компетентності здобувачів вищої освіти. Освітній компонент

«Українська мова за професійним спрямуванням» повинен забезпечити майбутніх фахівців необхідними знаннями, уміннями та навичками для ефективного використання української мови в професійній діяльності. Результативна організація практичних занять у межах цього компонента вимагає чітких, структурованих підходів, одним із яких є створення так званої дорожньої карти заняття.

Дорожня карта як загальний термін має широке застосування у різних сферах діяльності. Її мета – надання покрокового алгоритму досягнення визначеної мети, що сприяє ефективній реалізації процесу, контролю його виконання та досягненню кінцевих результатів. У контексті освітньої діяльності дорожня карта набуває специфічного значення: це структурований план проведення заняття, який детально описує його етапи, методи й форми роботи, а також очікувані результати. Таким чином, дорожня карта практичного заняття є не просто планом, а детально продуманим сценарієм, який дозволяє викладачеві створити ефективне і цікаве навчальне середовище.

Актуальність теми зумовлена важливістю формування в майбутніх фахівців глибокого розуміння мовної ситуації в Україні, усвідомлення ролі мови в суспільстві та готовності до активної участі в мовній політиці.

Мета статті – представити авторську розробку дорожньої карти практичного заняття, спрямованого на засвоєння здобувачами освіти теми «Мовна ситуація і мовна політика в Україні», висвітлити її структуру, методологічні підходи та потенціал для формування професійно-мовної компетентності здобувачів.

Методи й методики

У статті використано такі методи: аналізу наукової та науково-методичної літератури, що стосується питань викладання української мови за професійним спрямуванням, мовної політики та методики навчання; педагогічного експерименту для апробування розробленої дорожньої карти на практиці, що дозволило оцінити ефективність обраних методів і прийомів, а також внести необхідні корективи; спостереження для фіксації запитань здобувачів освіти та труднощів у виконанні завдань, а також оцінювання рівня залученості здобувачів освіти, ефективності комунікації та загальної атмосфери на занятті; аналізу результатів виконання завдань студентами, що допомогло оцінити їхній рівень засвоєння матеріалу та ефективність обраних форм роботи; системного аналізу для розгляду мовної ситуації в

Україні як складної системи, що складається з взаємопов'язаних елементів.

Виклад основного матеріалу

Вивчення української мови за професійним спрямуванням – невід'ємна частина підготовки фахівця будь-якого профілю, адже володіння державною мовою сприяє ефективній комунікації в професійному середовищі, розвитку критичного мислення та формуванню повноцінної особистості. Водночас українська мова – це не лише засіб повсякденного чи професійного спілкування, а й інструмент збереження національної культури та ідентичності. Тому вивчення її особливостей є важливим для кожного громадянина України, незалежно від обраної спеціальності. Опанування освітнього компонента «Українська мова за професійним спрямуванням» варто розпочати з теми «Мовна ситуація і мовна політика в Україні», і на це є кілька причин.

Починаючи вивчення мови з її сучасного стану в країні, ми надаємо здобувачам освіти можливість побачити, як мова функціонує в реальному житті, які виклики стоять перед нею і як вона розвивається. Це дозволяє їм усвідомити, що мова – це не абстрактна система знаків, а динамічний інструмент, який постійно змінюється під впливом соціальних, політичних і культурних факторів. І саме він необхідний для успішної самореалізації кожного в суспільстві. Вивчення мовної політики спонукає студентів аналізувати різні погляди на неї, оцінювати аргументи і формувати власну думку щодо актуальних питань. Це розвиває їхнє критичне мислення і допомагає стати активними громадянами своєї держави. Знання про мовну ситуацію в Україні допомагає здобувачам освіти краще розуміти мовні процеси, що відбуваються в суспільстві. Вони дізнаються про причини мовних змін, про вплив різних факторів на розвиток мови, про мовні конфлікти та способи їх вирішення. Зрештою, орієнтування в мовній ситуації та мовній політиці країни важливе для майбутніх фахівців будь-якої галузі, оскільки вони можуть зіткнутися з мовними питаннями у своїй професійній діяльності. Наприклад, юристи повинні знати мовне законодавство, журналісти – розуміти мовні особливості різних соціальних груп, а маркетологи – враховувати мовні особливості при створенні рекламних кампаній.

Мотивація здобувачів освіти до вивчення теми «Мовна ситуація та мовна політика в Україні» є ключовим етапом практичного заняття, адже саме усвідомлення важливості цієї проблематики сприяє

їхньому активному залученню до освітнього процесу. Беззаперечно, українська мова відіграє фундаментальну роль у формуванні української ідентичності, державотворенні та міжнаціональному порозумінні. У сучасних умовах глобалізації, коли інформаційний простір насичений іншомовними впливами, а в суспільстві все ще відчутні наслідки мовної асиміляції, розуміння мовної ситуації в Україні стає важливим не лише для лінгвістів, а й для кожного громадянина, незалежно від його професійної сфери. Викладачеві доцільно навести кілька аргументів на користь вивчення теми, як-от:

1. Знання про мовну ситуацію й політику дозволяють краще розуміти механізми функціонування мови в суспільстві, її роль у формуванні культурного та професійного середовища. Для студентів різних спеціальностей це відкриває нові можливості професійного розвитку, адже мова є ключовим інструментом комунікації в будь-якій сфері.

2. Вивчення мовної політики формує національну свідомість і сприяє утвердженню мовної стійкості. Майбутні фахівці, які розуміють значення державної мови та її законодавчі засади, стають не лише професіоналами у своїй галузі, а й свідомими громадянами, готовими захищати й популяризувати українську мову.

3. Мовна політика безпосередньо впливає на щоденне життя громадян. Законодавчі акти, такі як Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», визначають права й обов'язки кожного щодо використання мови. Знання цих норм важливе для формування правової культури студентів.

4. Ознайомлення з поняттями мовної толерантності, мовного конфлікту, мовного конформізму та іншими явищами дозволяє студентам критично оцінювати суспільні процеси, уникати стереотипів і брати активну участь у формуванні гармонійного мовного середовища.

А отже, вивчення теми «Мовна ситуація та мовна політика в Україні» сприяє не лише професійному розвитку студентів, а й їхньому особистісному зростанню, формуванню відповідальної позиції щодо мовних процесів у суспільстві.

Як відомо, готуючись до практичного заняття, науково-педагогічний працівник повинен насамперед чітко сформулювати мету та очікувані результати навчання. Мета практичного заняття – сформулювати у здобувачів освіти знання про мовну ситуацію та мовну політику в Україні, зокрема про функціонування української мови як

національної, літературної та державної; розвинути вміння аналізувати ознаки літературної мови, явища мовної стійкості та толерантності, а також критично оцінювати вплив мовного законодавства та політики на суспільство; сприяти формуванню національно-мовної свідомості та усвідомленню державотвірної й націєтвірної ролі української мови в професійній і громадській діяльності.

Очікувані результати навчання. Здобувачі освіти

– зможуть пояснити поняття національної, літературної та державної мови в Україні, визначити ознаки літературної мови та розкрити їх значення для розвитку українського суспільства;

– навчатися аналізувати мовну ситуацію в Україні, оцінювати її динаміку в контексті мовного законодавства та політики, розуміти виклики й перспективи розвитку української мови як державної;

– зможуть ідентифікувати та критично оцінювати явища мовної толерантності, мовної дискримінації, мовного конфлікту та мовного протистояння, а також пропонувати шляхи гармонізації мовного середовища;

– зможуть застосовувати отримані знання для розв'язання практичних ситуацій, пов'язаних із використанням української мови в професійному та особистісному середовищі;

– усвідомлять значення державотвірної та націєтвірної функцій мови, формуватимуть відповідальне ставлення до української мови як важливого чинника консолідації суспільства та збереження національної ідентичності.

На практичному занятті на тему «Мовна ситуація і мовна політика в Україні» доцільно розглянути такі ключові питання: 1. Українська мова й поняття національної, літературної та державної мови в Україні. 2. Ознаки літературної мови. 3. Мовна стійкість та її ознаки. 4. Поняття мовна толерантність, мовна нетерпимість, мовний конформізм, утиск мовних прав, мовна дискримінація, мовне протистояння, мовний конфлікт, мовний кордон. 5. Мовна ситуація, мовне законодавство та мовна політика в Україні. 6. Національно-мовна особистість. 7. Державотвірна та націєтвірна функції мови.

Окресливши мету, очікувані результати, коло питань для розгляду та пояснивши актуальність теми парактичного заняття, викладач може переходити до безпосередньої роботи зі здобувачами освіти над темою. Далі подано перелік рекомендованих завдань.

Завдання 1. Ознайомтеся із визначенням понять:

Мова – система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства, розвивається і має соціальне призначення; правила мови нормалізують використання знаків та їх функціонування як засобів людського спілкування (Вікіпедія).

Українська мова – єдина національна мова українців.

Літературна мова – це унормована, регламентована, відшліфована форма існування загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей. Її вважають найвищою формою існування мови (Шевчук & Клименко, 2011: 15).

Ознаки літературної мови:

- унормованість: наявність усталених мовних норм;*
- уніфікованість (стандартність): зберігає свою цілісність і єдність, хоча має різноманітні мовні засоби та їх варіанти;*
- наддіалектність: функціонує без будь-яких обмежень на всій території України;*
- поліфункційність: охоплює всі сфери комунікативної практики суспільства за допомогою мовновиражальних засобів;*
- стилістична диференціація: існує розвинена система стилів (там само: 15-16).*

Завдання 2. На основі визначень поданих понять зобразіть схематично взаємозалежності між ними.

Національна мова або загальнонародна мова – мова, соціально-історичної спільноти людей, що формується сукупністю слів, особливостями їхньої вимови, морфологічних форм і синтаксичних моделей, які використовуються для щоденного спілкування. Вона охоплює літературну мову, територіальні та соціальні діалекти (Вікіпедія).

Літературна мова – це унормована, регламентована, відшліфована форма існування загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей (Шевчук & Клименко, 2011: 15).

Територіальний діалект — різновид національної мови, якому властива відносна структурна близькість і який є засобом спілкування людей, об'єднаних спільністю території, а також елементів матеріальної і духовної культури, історично-культурних традицій, самосвідомості (Вікіпедія).

Соціолект або соціальний діалект – це мова, якою розмовляє певна соціальна група, соціальний прошарок або яка переважає всередині певної субкультури. До соціальних діалектів належать: арго (таємні мови), жаргон (професійні, групові, вікові діалекти), сленг, просторіччя (Вікіпедія).

Завдання 3. Прочитайте текст. Чи відомо вам, звідки його взято? Напишіть назву потрібного документа.

Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

Завдання 4. Стаття 10 Конституції України стверджує, що «державною мовою в Україні є українська мова». Пригадайте, чи доводилося вам коли-небудь бути свідком того, що ця норма не діяла або її порушували? Якою була ваша роль у цій ситуації? Дайте відповідь на запитання насамперед собі. Подумайте, чи завжди ваша позиція у подібних ситуаціях стійка і непохитна, тобто ви ніколи не порушуєте 10 статті основного закону нашої держави. Поділіться міркуваннями з однокласниками.

Робота в групах.

Завдання для групи 1.

1. Опрацюйте визначення поняття *мовна стійкість*.

Мовна стійкість

– *намір та поведінка особистості чи групи людей, спрямовані на послідовне, непохитне користування в щоденному спілкуванні певною мовою чи мовними засобами, незалежно від мови співрозмовника (Вікіпедія);*

– *здатність людини послуговуватися своєю мовою, не переходити на мову співрозмовника, розуміння своєї мови як частини власної національної ідентичності (<https://naurok.com.ua/>).*

2. Подивіться відеоурок «Мовна стійкість як ключова риса національномовної особистості» (Всеукраїнська школа онлайн). Як ви думаєте, на чому ґрунтується мовна стійкість, що є її основою? Чи

можна стверджувати, що мовна стійкість є набутою рисою людини? Запишіть 5–7 речень про це.

Завдання для групи 2.

1. Опрацюйте визначення поняття *мовна толерантність*.

Мовна толерантність – шанобливе ставлення з боку чисельно або соціально домінуючого на певній території етносу, а також відповідних владних структур до мов інших етнічних груп, що проживають на тій же території (як правило, малочисельних або некорінних), дотримання громадянських, мовних прав і економічних інтересів їх носіїв, забезпечення можливості користуватися рідними мовами в деяких комунікативних сферах, кількість і склад яких залежить від демографічної потужності цих груп, функціональної розвиненості їхніх мов, історичних традицій застосування у побуті цих мов на даній території (Ляпунова, 2014: 207).

2. Зважаючи на визначення терміна, поміркуйте, за яких умов можливе толерантне ставлення до мови співрозмовника. Відповідь запишіть.

Завдання для групи 3.

1. Пригадайте антонім до слова *толерантність*. Як відомо, протилежна до толерантності – нетерпимість. Подумайте, чи можлива / доречна нетерпимість у мовному плані? За яких умов вона можлива? Що їй заважає? Скориставшись визначенням терміна *мовна толерантність*, беручи до уваги знання про антонімічні відношення між поняттям й зважаючи на власні міркування, сформулюйте поняття *мовна нетерпимість*:

Мовна нетерпимість – це ...

Завдання для групи 4.

1. Прочитайте визначення поняття *конформізм*. На основі нього сформулюйте власне визначення поняття *мовного конформізму*. Відповідь запишіть. Поміркуйте, чи доцільне явище мовного конформізму в суспільстві? В яких умовах? А в яких обставинах несе загрозу?

Конформізм – морально-політичний термін, що означає пасивне, пристосовницьке прийняття готових стандартів у поведінці, безапеляційне визнання реального стану речей, законів, норм, правил, безумовне схиляння перед авторитетами, ігнорування унікальності поглядів, інтересів, уподобань естетичних та інших смаків окремих людей і т. д. Конформізм означає відсутність власної позиції домінантності, безпринципна і некритична покора певній моделі, що

володіє найбільшою силою тиску (думка більшості, визнаний авторитет, традиція) тощо (Вікіпедія).

2. Для кращого розуміння поняття *мовного конформізму* подивіться відео «Мова-меч № 35 Конформізм чи стокгольмський синдром (у мові)» (Кузнецова, 2021).

3. Подумайте, чи можемо стверджувати, що Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» [Закон] свідчить про мовний конформізм українців на догоду закордонним амбіціям? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 5. У соціолінгвістиці вчені вирізняють терміни *утиск мовних прав, мовна дискримінація, мовне протистояння, мовний конфлікт* тощо.

Мовне протистояння – це протистояння груп людей, причиною якого є мовні проблеми, зазвичай прагнення демографічно та / або соціально домінуючого етносу ущемити мовні права інших етнічних груп або небажання різних етнічних груп вивчати мову домінуючого етносу (Ляпунова, 2014: 208).

Мовний конфлікт – зіткнення між спільнотами людей, в основі якого лежать ті чи інші проблеми, пов'язані з мовою (внутрішньо етнічний мовний конфлікт та міжетнічний мовний конфлікт) (там само).

Мовна дискримінація (або лінгвістична дискримінація) – відмінність, виняток, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав, засноване винятково на використанні людини або групи людей певної мови (там само).

Щоб не відбувався *утиск мовних прав*, потрібно вибудовувати чіткі *мовні кордони*. Як ви розумієте поняття *мовний кордон*? Чи змінюються вони з часом, чи можуть не збігатися з політичними кордонами, спричиняючи міждержавні та міжетнічні конфлікти?

Для тих, хто прагне знати більше, рекомендовано опрацювати інтернет-публікацію О. Костюченка «Марина Порошенко: «Мовний кордон – найважливіший кордон в нашій інформаційній війні» (Костюченко) та допис у фейсбуці «Історична правда з Вахтангом Кіпіані: ТОП-5 заборон української мови. Українізація» (Історична правда, 2017).

Завдання 6. Як відомо, окрім особистої волі кожного носія мови, мовна стійкість людини дещо залежить від *мовної ситуації* та *мовної політики* в державі.

Мовна ситуація – це

– притаманний суспільству спосіб задоволення комунікативних потреб за допомогою однієї або кількох мов (Брицин, 2000: 332);

– сукупність усіх мов, територіяльних і соціальних діалектів, функціональних стилів тощо, які використовуються в країні для забезпечення комунікації на всіх суспільних рівнях (Масенко, 2014);

– ситуація взаємодії різних мов чи різних форм існування однієї мови в певній державі чи регіоні з огляду на їхню функціональну специфіку й ареал поширення в певний момент історичного розвитку (Селіванова, 2011: 449).

Мовна політика – це

– система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в державі, зміну чи збереження мовної ситуації в державі (Шевчук & Клименко, 2011: 15);

– сукупність ідеологічних постулатів і практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток мовної системи у певному напрямі (Брицин, 2004: 357).

– свідомий і цілеспрямований вплив, мета якого сприяти ефективному функціонуванню мови в різних сферах її застосування; сукупність ідеологічних принципів і практичних заходів щодо розв'язання мовних проблем у суспільстві, державі; сукупність політичних і адміністративних заходів, спрямованих на надання мовному розвитку бажаного спрямування (Кочерган, 2008: 18).

Коротко схарактеризуйте мовну ситуацію й мовну політику в Україні. З'ясуйте, від чого залежить функціонування української мови як державної в нашій країні. Беручи до уваги визначення цих двох понять, запропонуйте кілька дієвих способів покращення мовної ситуації в Україні на державному рівні. Подумайте, яку роль у мовній політиці держави відіграє мовне законодавство. Назвіть мовні закони, які діють на теренах України.

Завдання 7. Один із прикладів українськомовної стійкості знаходимо у поемі Тараса Шевченка «Сон»:

Штовхаюсь я; аж землячок,

Спасибі, признався,

З циновими гудзиками:

«Де ты здесь узялся?»

«З України». – «Так як же ти

Й говорить не вмієш

По-здешньому?» – «Ба ні, – кажу, –

Говорить умію,
Та не хочу». – «Экой чудак! ...»

Прокоментуйте мовленнєву ситуацію.

Завдання 8. Поміркуйте, як виробити в себе мовну стійкість?
Зробити це надзвичайно легко!

Якщо ви дотримуватиметесь цих правил, то про вас можна буде говорити як про стійку національно-мовну особистість.

Завдання 9. Опрацюйте визначення поняття мовна особистість у формулюванні двох відомих мовознавців.

Мовна особистість – це

– людина, яка не тільки знає українську мову, а й здатна творчо самовиражатися рідною мовою, пропагувати її, захищати й розвивати, тобто ставитися до неї свідомо, з почуттям відповідальності за її долю (Мацько, 2006: 3);

– узагальнений образ носія мовної свідомості, національної мовної картини світу, мовних знань, умінь і навичок, мовних здатностей і здібностей, мовної культури і смаку, мовних традицій і мовної моди (Мацько, 2006: 3);

– людина, яка володіє виражальними багатствами мови, продукує її в різних життєвих ситуаціях і шанує її, дбає про збереження й розвиток (Пентилюк, 2014: 296);

– освічена людина, яка володіє високим рівнем мовної культури, спроможна втілювати її у професійну діяльність для успішного спілкування та досягнення життєвої мети (Юрійчук, 2020: 16).

Сформулюйте ознаки, характерні для мовної особистості.

Завдання 10. Українська мовознавиця, докторка філологічних наук, професорка, академік Національної академії наук України Світлана

Яківна Єрмоленко сформулювала психологічні, комунікативні та соціальні передумови формування української мовної особистості.

Психологічні передумови формування української мовної особистості:

- а) переборення комплексу меншовартості, мовної непевності, комплексу людини другого сорту;*
- б) цілісність, єдність українознавчого світогляду і мови;*
- в) особистісна гідність, мовна стійкість.*

Комунікативні передумови формування української мовної особистості:

- а) наявність мовного середовища;*
- б) створення ситуацій, у яких обов'язкова українська мовна практика;*
- в) досягнення автоматичного, спонтанного володіння українською мовою; позбування практики перекладності.*

Соціальні передумови формування української мовної особистості:

- а) соціальна й економічна вигода від володіння українською мовою (володіння українською державною мовою – це життєва перспектива);*
- б) забезпечення зв'язку між поколіннями, збереження традицій;*
- в) вільне й рівноправне спілкування з представниками свого професійного середовища, підвищення кваліфікаційного рівня (Єрмоленко, 2010: 120–123).*

Подумайте, чи всі названі риси сформовані у вас.

Завдання 11. Як стверджують лексикографічні джерела, *національно-мовна особистість – це людина, що:*

- а) має досконалі лінгвістичні знання з мови в поєднанні з національними особливостями;*
- б) володіє високим рівнем комунікативних умінь;*
- в) любить і поважає рідну мову, яка є для неї єством, частиною світогляду та світосприйняття.*

Подумайте, чи можна вас зарахувати до такої категорії людей. Відповідь аргументуйте.

Завдання 12. Узагальнюючи вивчений матеріал, подумайте, чи можемо говорити про державотвірну та націєтвірну функції мови. У чому вона полягає? Поясніть свою позицію, аргументувавши.

На завершення практичного заняття доцільно провести опитування «Яким чином мовна стійкість людини впливає на

збереження національної ідентичності та розвиток української мови як державної?», застосовуючи метод мозкового штурму, де кожен зі здобувачів освіти зможе висловити свої аргументи.

Наукова новизна

Запропонована дорожня карта практичного заняття є ефективним інструментом для викладання теми «Мовна ситуація і мовна політика в Україні». Завдяки поєднанню теоретичного матеріалу та практичних завдань, здобувачі освіти отримують можливість не лише збагатити свої знання про мову, а й розвинути вміння аналізувати суспільно-політичні та історичні явища, пов'язані з мовою, висловлювати власну думку та аргументувати свою позицію. Такий підхід сприяє формуванню у здобувачів освіти мовної свідомості та готовності до активної участі у мовному житті суспільства.

Висновки

Описана в статті дорожня карта практичного заняття є лише одним із можливих варіантів організації освітнього процесу з названої теми. Однак, незалежно від конкретних методів і прийомів, важливо пам'ятати, що вивчення мовної ситуації та мовної політики в Україні має бути невід'ємною частиною підготовки фахівців будь-якої галузі, адже саме розуміння мовних процесів дозволяє нам ефективно спілкуватися, будувати міцні соціальні зв'язки та сприяти розвитку нашої країни, а найголовніше – утверджувати націєтвірну та державотвірну роль української мови.

Література

- Брицин, В. (2000). Мовна ситуація. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ: Українська енциклопедія.
- Брицин, В. (2004). Мовна політика. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія».
- Всеукраїнська школа онлайн. (2022). 11 клас. Українська мова. Мовна стійкість як ключова риса національномовної особистості. <https://surl.li/clzgd>
- Єрмоленко, С. (2010). Формування української мовної особистості. *Українознавство*, 1, 120–123.
- Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» (2024). *Відомості Верховної Ради*, 38. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>
- Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019). *Відомості Верховної Ради*, 21. <https://surl.li/fakwse>
- Історична правда з Вахтангом Кіпіані: ТОП-5 заборон української мови. Українізація (2017). <https://www.facebook.com/watch/?v=1725641110803355>

- Костюченко, О. Марина Порошенко: «Мовний кордон – найважливіший кордон в нашій інформаційній війні». <https://surl.li/vtmxzd>
- Кочерган, М. (2008). Мовна ситуація і мовна політика в Україні. *Світогляд*, 2, 18-23.
- Кузнецова, Є. (2021). Мова-меч №35 Конформізм чи стокгольмський синдром. <https://www.youtube.com/watch?v=mrQSckBktOY>
- Ляпунова, В. (2014). Мовна толерантність як основа комунікативної компетенції майбутнього педагога. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 2, 204-213.
- Масенко, Л. Двомовна Україна. (2014). <https://surl.li/unucav>
- Мацько, Л. (2006). Аспекти мовної особистості у перспекції педагогічного дискурсу. *Дивослово*, 7, 2–4.
- Пентиліук, М. (2014). Мовна особистість майбутнього вчителя-словесника в контексті професійної підготовки. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 2, 290–297.
- Селіванова, О. (2011). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К, С. 449.
- Шевчук, С., Клименко, І. (2011). *Українська мова за професійним спрямуванням*. Київ: Алерта.
- Юрійчук, Н. (2020). Особливості формування мовної особистості здобувача вищої освіти. *Herald pedagogiki. Nauka i praktyka*. Warszawa, 55, 14–16.

References

- Brytsyn, V. (2000). Movna sytuatsiia [Language situation]. *Ukrainska mova. Entsyklopediia*. Kyiv: Ukrainska entsyklopediia (in Ukrainian).
- Brytsyn, V. (2004). Movna polityka [Language policy]. *Ukrainska mova. Entsyklopediia*. Kyiv: Vydavnytstvo "Ukrainska entsyklopediia" (in Ukrainian).
- Vseukrainska shkola online. (2022). 11 klas. Ukrainska mova. Movna stiikist yak kliuchova rysa natsionalnomovnoi osobystosti. <https://surl.li/kojjgy> (in Ukrainian).
- Yermolenko, S. (2010). Formuvannya ukraïnskoi movnoi osobystosti [Formation of the Ukrainian linguistic personality]. *Ukrainoznavstvo*, 1, 120–123 (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy «Pro zastosuvannya anhliiskoi movy v Ukraini» [Law of Ukraine "On the Use of English in Ukraine"] (2024). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 38. <https://surl.li/ynrlei> (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannya ukraïnskoi movy yak derzhavnoi» [Law of Ukraine "On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language"] (2019). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 21. <https://surl.li/qowyo> (in Ukrainian).
- Istorychna pravda z Vakhtanhom Kipiani: TOP-5 zaboron ukraïnskoi movy. Ukrainizatsiia [Historical truth with Vakhtang Kipiani: Top 5 bans on the Ukrainian language. Ukrainization] (2017). (in Ukrainian).
- Kostiuchenko, O. Maryna Poroshenko: «Movnyi kordon – naivazhlyvishyi kordon v nashii informatsiinii viini» [Maryna Poroshenko: "The language border is the most important border in our information war"]. <https://surl.li/exwsil> (in Ukrainian).
- Kocherhan, M. (2008). Movna sytuatsiia i movna polityka v Ukraini [Language situation and language policy in Ukraine]. *Svitohliad*, 2, 18–23 (in Ukrainian).

- Kuznetsova, Ye. (2021). *Mova-mech №35. Konformizm chy stokholmskyi syndrom* [Language sword №35 Conformism or Stockholm syndrome]. <https://surl.li/skotyu> (in Ukrainian).
- Liapunova, V. (2014). *Movna tolerantnist yak osnova komunikatyvnoi kompetentsii maibutnoho pedahoha* [Language Tolerance as the Basis of the Future Teacher's Communicative Competence]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny*, 2, 204-213 (in Ukrainian).
- Masenko, L. *Dvomovna Ukraina* [Bilingual Ukraine]. (2014). <https://surl.li/udwtdd> (in Ukrainian).
- Matsko, L. (2006). *Aspekty movnoi osobystosti u prospektsii pedahohichnoho dyskursu* [Aspects of the Language Personality in Prospecting of Pedagogical Discourse]. *Dyvoslovo*, 7, 2–4 (in Ukrainian).
- Pentyliuk, M. (2014). *Movna osobystist maibutnoho vchytelia-slovesnyka v konteksti profesiinoi pidhotovky* [The linguistic personality of the future language teacher in the context of professional training]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny*, 2, 290–297 (in Ukrainian).
- Selivanova, O. (2011). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K, 2011 (in Ukrainian).
- Shevchuk, S., Klymenko, I. (2011). *Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam* [Ukrainian language for professional purposes]. Kyiv: Alerta (in Ukrainian).
- Yuriichuk, N. (2020). *Osoblyvosti formuvannia movnoi osobystosti zdobuvacha vyshchoi osvity* [Features of the formation of the linguistic personality of a higher education student]. *Herald pedagogiki. Nauka i praktyka*. Warszawa, 55, 14–16 (in Ukrainian).

Tetiana Tarasiuk. The Linguistic Situation and Language Policy in Ukraine: Roadmap for the practical class in the educational component "Ukrainian Language for Professional Purpose". The term roadmap has recently entered our lexicon, especially in the context of planning and implementing various projects. It is a detailed plan of action that defines the sequence of steps necessary to achieve a formulated goal. In the field of education, a roadmap is a kind of a guide for a scientific and pedagogical employee and a student, which helps to organize the learning process effectively. The **purpose** of the article is to share the experience of developing and conducting a practical lesson on a relevant topic, as well as to stimulate scientific and methodical discussions on effective methods of teaching the Ukrainian language in a professional context. **Methods:** pedagogical experiment, observation and recording, analysis of the obtained data, generalization.

Results. In the article, the term ‘roadmap of a practical class’ is understood as a methodological tool aimed at ensuring the systematicity, logical consistency, and interactivity of the educational process. It includes a description of all components of the lesson: from the formulation of the goal and the definition of expected results to instructions for completing tasks and assignments. The study is based on materials for creating the roadmap for the topic "Language Situation and Language Policy in Ukraine", which is one of the first in the list of topics for practical classes of the educational component "Ukrainian Language for Professional Purposes". It provides for revealing key aspects of the Ukrainian language functioning in society, to form

students' national-linguistic consciousness, and to develop their ability to critically evaluate linguistic phenomena.

The proposed roadmap serves as a tool for creating a modern educational environment that ensures the active participation of students in the learning process. Emphasis is laid on the development of critical thinking, the formation of linguistic stability, national-linguistic consciousness, and the awareness of the importance of the Ukrainian language as the state language in professional and everyday activities.

Conclusions. The study's methodical findings contribute to the upbringing of a responsible position regarding language processes, which is important for the preservation of national identity and the harmonious development of society.

Key words: national-linguistic personality, language tolerance, language legislation, language border, state-forming function of language, nation-forming function of language.

Тарасюк Тетяна Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0002-2428-447X>; tarasiuk.tania@vnu.edu.ua